

BESZÉLGETÉS CSUJA LÁSZLÓVAL ÉS NEMES ANNÁVAL

„Ez egy enigma”

SOÓS TAMÁS DÉNES

A SZELÍD KERÜLI A SZÉPSÉGRŐL ALKOTOTT KÖZHELYEKET ÉS A DIDAKTIKUS PSZICHOLOGIZÁLÁST, MELODRÁMA TESTBEN ELBESZÉLVE.

• *Anna eredetileg képeket festett a testépítőnőkről, majd dokumentumfilmet forgatott róluk (Szép szörnyeteg), és csak ezután született meg a játékfilmek. Milyen képeket festettél?*

Nemes Anna: Életnagyságú, realiztikus akvarell képeket. Az akvarell képeknek nincs súlya, mert az akvarell könnyű, transzparens anyag, és a robotos figurák izgalmas kontrasztot kaptak ezzel. A festményeket bemutattam egy művésztelepen, ahol Szirtes János megkérdezte, hogy miért nem foglalkozom mozgóképpel. Megnesztele, hogy a festői eszközök nem elegendők a téma kifejtéséhez, és amikor elgondolkodtam ezen, sok ötletem támadt. Jelenetmagok. Utána kezdtük el Lacival írni a nagyjátékfilmet, de volt egy hosszabb szünet, amíg ő leforgatta a *Virágvölgyet*, én pedig eközben kezdtem el – előtanulmányként – testépítőnőkkel foglalkozni, és ez nőtte ki magát egy dokumentumfilmmé.

• *Mi fogott meg titeket a női testépítők világában?*

N.A.: Elolvastam Schwarzenegger önéletrajzát, ami teljesen más megvilágításba helyezte számomra a testépítést. Akkor döbbsenem rá, hogy a testépítés a teljesítő- és teherbíró-képesség határainak feszegetéséről szól. Ő is ír róla, hogy addig kell edzeni, amíg el nem ajulsz, és az agyban végbemenő hormonális állapotváltozás hatalmas húzóerőt biztosít ehhez.

Csuj László: Az öcsém balett-táncos volt, én is balettosok között érettségiztem a Táncművészeti Egyetem gimnáziumában, táncesztétika szakra is jártam, és ott megfertőztek a testesztetikával, ezért régóta kerestem egy olyan jelenséget, ami ki tud fejezni olyan tartalmakat, amelyek addig artikuláltak

lanul bizsergettek. A testépítőnő, mint jelenség, rendkívül komplex, sok kérdést felvet, köztük pszichológiai jellegű kérdéseket, hogy milyen személyisége van valakinek, aki így kigyúrja magát, esztétikai jellegűeket, hogy hogyan viszonyul a testépítőnő a szépségideálunkhoz, és gender-kérdéseket is, hogy mik a férfiasság és a nőiesség attribútumai. Miközben megjeleníti a kapitalista teljesítménykényszert is, amely arra készlet, hogy folyamatos kontroll alatt tartjuk a testünket. És persze baromi szórakoztató ilyen jeleneteket kitalálni. Rengeteget nevetünk írás közben, mert a testépítőnő a pusztán jelenlétével rávilágít sok hétköznapi helyzet álságosságára. Például amikor egy skanzenszerű, hagyományörző milióban beszorul egy matyóhímzéses ruhába.

• *A főszerepet játszó Csonka Eszter testépítő- és fitnessvilágbajnok személyisége mennyiben alakította a filmet?*

N.A.: 90 %-ban.

Cs.L.: Eredetileg egy *rape 'n' revenge* filmet írtunk, amelyben egy keresztény gyűrés fiúval alkotott Edina és az edzője szerelmi háromszöget, de miután megtaláltuk Esztert, teljesen átírtuk a történetet. A személyisége, a szelidsége, a finomsága a képi világra, a tempóra, a vágásra is hatott. A dialógjait is úgy írtuk meg, hogy az ő hangját halljuk.

N.A.: Egy testépítő életében minden mérve van, mikor kel fel, mit eszik, mit meddig csinál. Így is kommunikálnak, számokban és mértékegységekben. Az a 10 %, ami eltér a filmben Eszter személyiségétől, az az eszkort világa. Van testépítő, aki vállalja, de ő soha nem csinálná. Inkább biciklivel járt edzeni, hogy spóroljon a benzinpénzzel.

• *Miben jelentett előnyt és miben hátrányt, hogy a forgatás előtt nem volt játékfilmes tapasztalatod?*

N.A.: Sok szabályt és fogalmat nem ismertem, gyakran kérdeztem Lacit, hogy ez vagy az mit jelent, miért csináljuk. A szorongás, hogy alkalmas vagyok-e erre és komolyan vesznek-e az emberek, rengeteg energiát vitt el. Sok stábtagnak gondolhatja, hogy egy nárcisztikus alak vagyok, mert állandóan a visszajelzéseket kerestem, annyira be voltam tojva. Abban viszont segített, hogy ha az ember sok évig tanulja és végül elsajátítja egy művészeti terület szabályrendszerét, az észrevétlenül is belécsontosodik. Sok művész, aki nem festő, olyasmiket csinál, amit én nem mernék, vagy eszembe se jutna. Ez fordítva is igaz: olyan szemléletmóddal közelítettem a filmezéshez, ami talán új dolgokat hozott a *Szelídbe*.

Cs.L.: Ez egy jó értelemben vett gátalatlanság.

• *Mondasz rá példát?*

N.A.: A filmszakma az elmúlt időszakban nagyon ráfókuszált a sztorira, és szerintem ez korlátok közé szorítja az alkotókat. Annyi energiát szippant el tőlük a dramaturgia, a forgatókönyv, a történet, hogy a hangra, a képi világra, a ritmusra néha már nem is marad. A képek önmagukban is rengeteg információt hordoznak, de sokszor azt éreztem, hogy a filmesek nem bíznak a mozgás, a ritmus, a képek erejében, és mindent el akarnak magyarázni verbálisan. Talán ezen tudtam lazítani kicsit. Nagy Zágón, az operatőrünk is igazi alkotóművész, aki nagyon hisz a képekben, úgyhogy jól tudunk közösen dolgozni.

• *Egy testfilmnél amúgy is sokat bíztok a képekre, Eszter testének a változásaival meséltek el a történetét. Lenyűgöző, milyen sokfélévé tudott transzformálódni: volt, hogy elgyötört férfinak, máskor gyönyörű nőnek, de olyan is, hogy csak egy hétköznapi embernek nézett ki, aki be akar olvadni a társadalomba.*

Cs.L.: Eszter testének színéváltozása többet mond az elbeszélésnél. Nem eljátszotta a jelenetet, hanem a testén keresztül közvetített emberi tartalmakat. Amikor rosszul volt, a testi állapota is leromlott; amikor táncolt a Fűvészkertben, kivirult és királylánnyá vált. Valószínűleg hosszú távon olyan érzéki tapasztalatok ma-

radnak meg az emberben a film után, hogy milyen gyúrni a teremben, hogyan feszülnek, recsegnek az izmok, miközben a techno szétnyomja az agyadat.

N.A.: Már a doksiforgatáson is láttam, hogy a verseny előtt úgy fekszik a polifómon, mint egy tetszhalott, az ember félti, annyira törekeny, de amikor felmegy a színpadra, királynői méltósággal csinálja végig a kűrjét.

• *A már-már festményszerű, szürreális eszkortjelenetek is élénken megmaradnak a nézőben, amelyek egyszerre hangsúlyozzák Edina sivár életéhez képesti érzelmi túlfűtöttséget és a kibontakozó kapcsolatot irrealitását.*

Cs.L.: Amikor a film vizualitásáról gondolkodtunk, akkor első sorban az vezetett minket, hogy megtaláljuk azt, hogy hogyan lehet ábrázolni a gyúrást. Ebből következtek a statikus, kontrollált beállítások.

N.A.: Az akváriumszerű képi világ is adott volt. Az edzőtermekben mindenhol tükör van, azok között folyik a rituáléjellegű, sámántánra emlékeztető, monoton gyúrás.

Cs.L.: A testépítés és a főszereplők elidegenedett párkapcsolata is a kontrollról szól. Ezt akartuk a látványban is megjeleníteni a lakással, amelyben minden funkcionális, kopár. A környezet a kapcsolat érzelmi sivárságát tükrözi vissza, amelyben az edző leuralja Edinát, ugyanakkor ki is van neki szolgáltatva. Vizuálisan ezt ellenpontoszuk azzal, hogy amikor Edina szerelmes lesz, az eszkortjelenetek felfokozottá, mágikussá válnak.

Csujta László
– **Nemes Anna:**
Szelíd
(Krisztik Csaba és
Csonka Eszter)

N.A.: Már a szerelem előtti eszkortjelenetek is festményszerűek, statikusak. Ez Eszti lebénuultságát fejezi ki. A képeket pedig azért tettük költőivé, hogy ellenpon-

tozzuk az eszkort mocskosságát és a bizarrság líraiságát emeljük ki. A kamera akkor mozdul meg, amikor Esztiben érzelmileg változik valami. A film elején a kűrjét egy körmozgásban látjuk, mert az érzelmileg fontos pont. Utána pedig a K.-val közös jelenetekben kezd el újra mozogni a kamera, mert ott nyílik ki érzelmileg. Ezek a képek a musicalek vagy videoklipek stilizáltságára emlékeztetnek, amelyek hatalmas erővel sodorják el az embert. Lehet, hogy nem szeretted Britney Spearst, de ha megnézed a *Lucky* klipjét, besírsz rajta. Az olyan húrokat pendít meg, ami mindenkiben megvan, csak szeretünk intellektuális lények lenni, meg picit kultúrsznobok, és néha nem veszünk róla tudomást. A *Spring Breakers*ben is telitalálat az a jelenet, amikor James Franco elzongorázza a Britney-számot a naplementében a floridai óceánparton.

Cs.L.: Olyan értelemben is szeretjük volna szubjektívizálni ezeket a tapasztalatokat, hogy amikor Edina felmegy a színpadra és körbenyalja a kamera, akkor jelezzük, hogy ez nem a mi ízlésünk. Ez az ő ízlése, az ő megélése, az ő világa, és abban autentikus és őszinte.

N.A.: Ő megmagasztosul, mennybe megy ezekben a kűrökben.

Cs.L.: A nézőnek feltehetően van egy intellektuális távolsága a testépítés világától, de ennek tudatában

voltunk a film megalkotásakor. A kompozíciók folyamatosan emlékeztetnek rá, hogy közted és köztük van egy ablak, hogy sokszor nem velük vagy, hanem megfigyeled a szereplőket. Emiatt a pozíció miatt ahhoz, hogy azonosulj velük, el kell végezned egy esztétikai-intellektuális munkát, emiatt alattomosabban és reményeink szerint mélyebben fog bekúszni a bőröd alá a film.

N.A.: Ebben nagyon inspiráltak minket Ulrich Seidl, Harmony Korine filmjei, valamint Gloawogger dokumentumfilmjei.

• *Mennyiben hatottak rátok az olyan tálcán kínálgató filmpárhuzamok, mint a Teddy mackó vagy A pankrátor?*

Cs.L.: A *Pankrátor* eléggé.

N.A.: A *Teddy mackó*t nagyon szeretjük, de láttuk, hol vérzik el, és annak a tanulságaiból kiindulva írtuk meg a forgatókönyvet.

• *Hol vértett el?*

N.A.: Ott, hogy rossz értelemben pszichologizál. Minden varázsát elvesztette a film, amikor a végén a testépítő Teddy befekszik az anyja mellé, mert ezáltal a történet egy patológus kapcsolat képletévé válik. Erős kép, de túlságosan leegyszerűsíti a megoldást. Nagyon sokat dolgoztunk azon, hogy a figuráink motivációi ne legyenek didaktikusak. Zsabezsinszkij Éva volt a mentorunk és Jakab Juli a dramaturg a forgatókönyv-fejlesztés során, akik fokozott figyelemmel monitorozták és ügyesen szűrték ki ezeket a megoldásokat.

Cs.L.: A pszichologizáló motivációval az a probléma, hogy álzonosulást hoz létre. „Megértem Teddy-t, hogy miért lett olyan, amilyen, de mivel én nem fekszem be az anyukám mellé, ezért nincs is közöm hozzá egy mélyebb szinten” – gondolhatja a néző. Ezért volt fontos számunkra a melodráma műfaja, mert az nem pszichologizál, hanem primer, tragikus érzelmi eseményeket mutat fel. „A” házas, de beleszeret „B”-be. Miért? Csak. Ez egy enigma. És így átkerülhet a néző fókusza a mi filmünkben is olyan ügyekre, ami bárkivel előfordulhat, hogy például milyen ellentmondásos ez a párkapcsolat, és Esztinek vajon sikerül-e kikeverednie belőle. Ezzel már mindenki tud azonosulni, hiszen a legtöbb felnőttnek volt már párkapcsolati nehézsége. •